

Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség kompetencia

*Témahét az Alapfokú Művészetoktatási Intézmények számára
Zeneművészet tanszak
(9 - 12. évfolyam)*

Bál XIV. Lajos udvarában SZOLFÉZS

Szerző: Palusek Emese

Lektorálta: Fükéné Walter Mária

Esztétikai - művészeti kompetencia

Bál XIV. Lajos udvarában /témahét/ Szolfézs

Ajánlott korosztály	2-3. osztály (Ált. Isk. 4-5. osztály)
Ajánlott időkeret	6x45 perc
A modul közvetlen célja	A barokk korszak és zenéjének élményszerű megismerése, a kor hangulatának megteremtése gyakorlati tevékenységeken keresztül
A modul tartalma	A barokk korszak feldolgozása, XIV. Lajos udvarai életének feldolgozása.
Megelőző tapasztalat	Reneszánsz korának és zenéjének ismerete
Ajánlott továbbhaladási irány	Klasszicizmus
A kompetenciafejlesztés fókuszai	<p>Érzelmi kompetenciák</p> <ul style="list-style-type: none"> - Érzelmek felismerése, tudatossága, kezelése, kifejezése - Saját érzelmek /önismeret, önbecsülés, önfejlesztés, önértékelés, önszabályozás, örömeire való készség/ - Tudástranszfer - Önkifejezési készség - Fantázia <p>Személyi-és társas kompetenciák</p> <ul style="list-style-type: none"> - Másokkal való kooperáció - Problémamegoldás - Kreativitás <p>- Szabálykezelés /pl.: időkeret betartása/</p>
Kapcsolódási pontok	Történelem, művészettörténet, hangszerismeret, tánc és dráma

	Tanári tevékenységek	Tanulói tevékenységek	Módszerek, munkaformák	Feltételek, eszközök	Tervezett idő	Eszközök/mellékletek	
						Diák	Pedagógus
I. Foglalkozás A tanulási folyamat közös szervezése							
I/a A csoportok létrehozása	A tanár egy kérdést tesz fel: Szeretnél e a barokk királyi udvar lakója lenni? A gyerekek 3 válaszból választhatnak: igen, igen, de még nem tudom, hogy milyen ott az élet, nem. A válaszuk szerint 1 sorba állnak. Előre akik igen, hátra, akik nem. A tanár ezután a sort meghajlítja és differenciáltan alakítja ki csoportjait.	A tanári utasítások követése, elhelyezkedés a csoportokban.	<u>Hajlított véleményvonal</u>		5'		

	Tanári tevékenységek	Tanulói tevékenységek	Módszerek, munkaformák	Feltételek, eszközök	Idő	Eszközök/ mellékletek
Ráhangelődés – Feldolgozás előkészítése						
I/b A reneszánsz és barokk művészeti alkotások összehasonlítása, a barokk kor jellemzőinek meghatározása	A pedagógus reneszánsz-barokk párokban szobrokat, festményeket, épületeket mutat be.	A tanulóknak meg kell figyelniük az alkotások közti különbségeket. A reneszánsz és barokk alkotások jellemzőit egy plakátra, két tanuló összegzi.	<u>Frontális osztálymunka.</u> <u>beszélgető kör.</u>	Laptop, projektor, plakát, 2 db. Különböző színű filc.	15'	

	Tanári tevékenységek	Tanulói tevékenységek	Módszerek, munkaformák	Feltételek, eszközök	Idő	Eszközök/ mellékletek	
Az új tartalom feldolgozása (Versailles-i kastély bemutatása)							
I/c A versailles-i kastély bemutatása	A tanár minden csoport részére kioszt egy képet és egy rövid szövegrészt. Ezek alapján a csoportoknak be kell mutatni a kastély kialakulását, esztétikai, művészi mondanivalóját. Miután a gyerekek beszámolnak, a pedagógus egy rövid filmrészletet mutat be a versailles-i kastélyról.	A csoportok a képek és szövegrészek alapján bemutatják a kastélyt a saját művészi látásmódjuk alapján. Vázlatot készítenek saját munkájukról. A csoportok elkészülése után, a szóvivők elmondják a csoportok munkáját.	<u>Kerekasztal</u>	<u>Csoportonként</u> 1 kép és szövegrész, A3-as papír a vázlat-készítéséhez, laptop, projektor.	15'		

I. A Versailles-i kastély kialakulása

A **versailles-i kastély** egy barokk épület, amelyet **XIV. Lajos francia király** építtetett. A kastély 1682-től egészen a Nagy Francia Forradalomig, azaz 1789-ig a francia királyok lakhelye volt.

Versailles egy kicsi falucska volt, majd miután XIV. Lajos felépíttette a kastélyt, ez lett a francia politikai élet központja. **Ma Versailles már Párizs egyik külvárosa.**

A palota, amelyet magának építtetett, egyben a monarchia csúcsát jelképezte. Mielőtt Versailles megépült, helyén vadászterület volt; ahol apja, XIII. Lajos 1624-ben egy vadászkastélyt építtetett a tavakkal, fákkal és nádasokkal szegélyezett mocsaras területen, és ahol ő, már gyermekként meg tanult őzekre vadászni. Később szóba került ennek a lebontása, de ezután mégis inkább az újjáépítése mellett döntött.

Lassan Lajos szenvedélyévé vált a kastély. Rengeteg híres festőt, dekoratort hívott meg, hogy segítsenek a kastélyt berendezni.

A francia nép pazarlásnak vélte az építkezést.

II. A palota elrendezése

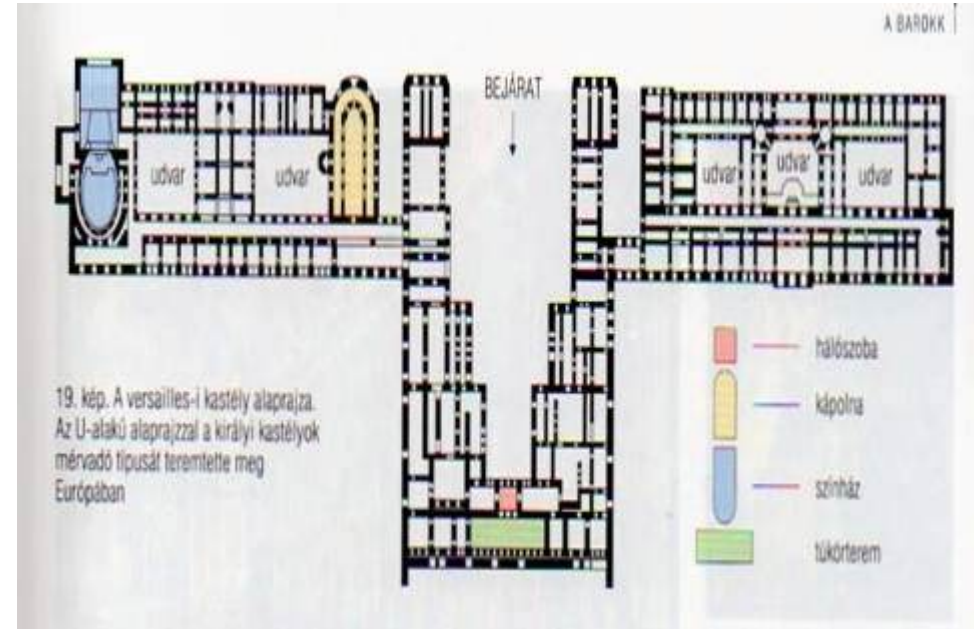
A versailles-i kastély tulajdonképpen egy megközelítően 500 m hosszú, terjengős épület. Méretei valóban lehegerlőek. Belépéskor a francia királyok sorfala fogadja a látogatókat, komótosan, felségesen, szigorú időrendben állnak. Van itt: szobor, lovas szobor, portré, csatakép. Felbecsülhetetlen pompa és szigorú rend uralkodik mindenütt. A **miniszterek és más méltóságok** a kertre néző észak-déli szárnyakban laktak, míg az **udvaroncok** szobái a falura néztek. A **királyi lakosztályok** a palota központi részének első emeletén voltak. A **királyé** északra, a **királynéé** délre nézet. Két márvány lépcsőházzal voltak elérhetőek. Minden szeglet freskókkal díszített, aranycirádákkal, selyemtapétákkal, nemesen faragott bútorokkal terhes. A gobelinjeik, a textiltüggönyök kivitelezése is szemképrázlató, ahogy a kilincsek, ajtódíszek, padlók is.

III. Tükörterem

Közöttük húzódik a kastély legpompásabb helyisége, a **Tükörgaléria**. A nevezetes, 73 méter hosszú folyosószerűen elnyúló terem oldalfalait márvány piaszterek tagolják és a 17 kertre nyíló ablakokkal szemben hatalmas tükrök, díszítik. A boltfelületet dekoratív stukkó keretrendszer osztja. A keretek között kimaradó, váltakozó nagyságú mezőket gazdag színhatású festmények töltenek ki.

IV. A palota kertje

A kastély mögött terül el Versailles legnagyobb értéke, az óriási park. Lajos kertésze, uralkodója leghetlenebb kívánságait is teljesítette. Nem csak egy kertet tervezett a királynak, hanem egy olyan barokk várost, amely tele van meglepetésekkel. Lajos, mint a magas fák szerelmese maga válogatta ki a fenyőket, nyárfákat és platánfákat, melyeket Flandria, sőt Itália vidékeiről telepíttetek ide. Hasonló módon kedvelte a virágokat, főként az erős illatúakat. A kertész állandóan kereste azokat a ritka illatokat, melyek megörvendeztették a királyt. A sugárutak mentén szerveződő kertet virágdíszes teraszok, lépcsők, szökőkutak, tágas vízmedencék gazdagítják. Van benne növényház, nyírott cserjékkel kiképzett labirintus, pavilon, majorság, színház. A beláthatatlan, 800 hektáros parkot a 132 km-es fasorral, medencékkel, 50 szökőkúttal manapság csak áprilisban kezdik beüzemelni és a virágok májustól, borulnak díszbe, és egészen októberig pompáznak.

	Tanári tevékenységek	Tanulói tevékenységek	Módszerek, munkaformák	Feltételek, eszközök	Idő	Eszközök/ mellékletek	
I/d Prezentáció	A pedagógus háttérből irányítja a munkát.	A csoportok szóvivői elmondják a csoport által összeállított prezentációjukat, az elkészült plakátokból a témahét záró bálra egy egységes tabló készül.	<u>Előadás</u>	Csoportonként elkészült plakát Tábla	10'		

	Tanári tevékenységek	Tanulói tevékenységek	Módszerek, munkaformák	Feltételek, eszközök	Idő	Eszközök/ mellékletek
II. Foglalkozás Az új tartalom feldolgozása (XIV. Lajos élete és udvartartása)						
II/a XIV. Lajos életének rövid bemutatása	A pedagógus egy portréfilmet vetít le XIV. Lajosról. Ezután kiosztja a megfelelő eszközöket és a háttérből irányítja a gyerekek munkáját.	A csoportok egy XIV. Lajos délelőttjét bemutató szövegrész kapnak. A csoportok feladata, hogy az értelmezett szövegrészt eljátsszák.	<u>Pantomim + mesélő</u>	<u>Csoportonként</u> : egy szövegrész, laptop, projektor	20'	

A NAPKIRÁLY – XIV. Lajos
(1638-1715)
„Az állam én vagyok”

XIII. Lajos és Ausztriai Anna fia 5 évesen került Franciaország trónjára, s még aznap kijelentette, hogy teljesen egyedül akar kormányozni. Szellemének kiművelésére nem fordítottak nagy gondot, inkább a sportokban tűnt ki.

A **Napkirály** udvari rendjét jelentős mértékben a spanyol etikett ihlette, azonban a hódolatnak és az ünnepélyességnek egy könnyedebb, a társas kapcsolatokat is figyelembe vevő változata alakult ki. A Versailles-i udvarban divatosná vált a fodros francia csipke. A francia udvar rendje sokkal színvonalasabb is volt, s a mindennapi életet is részletekbe menően szabályozta. Gyakorlatilag mindenki szerepet játszott, a személyiség a szerepek mögé kényszerült. Mivel itt óramű pontossággal zajlottak az események, ezért „**rugóra járó etikettként**” is jellemezték az udvari életet. A szigorú rendtartás alól a király sem mentesülhetett. A király életének érdekessége, hogy aki szerette volna, az végignézhetette reggeli készülődését.

A napirend

Már a reggeli kelés is eseményszámba ment: Fél nyolckor keltette az első kamarás, majd a király dajkája lépett hozzá, s csókkal köszöntötte – ezt a jogát élete végéig gyakorolhatta. Ezután az udvari orvos vizsgálta meg, végigdörzsölte a testét, s mivel erősen izzadt, ezért inget cserélt rajta. Miután mintegy negyed óra alatt királyi test is felébredt, a főkamrás bevezette az udvaroncokat (mindazokat, akiknek „nagy belépőjük” volt), s meghallgatták a királyi imát. Majd fél kilenc tájban kiszállt az ágyából, az első kamarás illatos vizet vagy borszeszt locsolt a király tenyerébe, hogy megmosakodhasson.

Ezután felvette a papucsot és a házikabátot, a főborbély pedig levette a hálósapkát és a paróka viseléséhez alkalmatossá tette a haját (vagyis megfésülte), illetve kiválasztotta az asznapi parókát is. (a történelmi hagyomány szerint a paróka viseletét éppen XIV. Lajos vezette be, mert ezzel kívánta elfedni ritkuló haját.) Minden másnap meg is borotválta. E „kis felkelések” alkalmával a jelenlévők tapintatosan kérésekkel állhattak elő.

A következő helyszínre, a királyok is általában gyalog jártak (WC). Ám jelen esetben épp fordított a dolog, ugyanis a királyi terembe toltak be egy olyan üreges széket, mely bársonnyal volt borítva, alatta pedig fajanszedény rejtőzött – ezen ülve végezte egészségügyi dolgát.

Ha kissé elhúzódott a „dolog”, akkor a szék felső részén kiképzett alkalmatosság lehetővé tette, hogy írással vagy olvasással üsse el a király az időt. (Ez a szék a 17. századtól szolgálta a francia uralkodókat.)

Miután fogadóképessé vált, az ajtónálló nemesek beengedték azokat az arisztokratákat, akik a „második belépő” birtokában voltak. Ekkor XIV. Lajos elfogyasztotta reggelijét, ami két csésze tea vagy leves volt. Majd a bebocsátottak beszélgethettek az uralkodóval, miközben az megvált hálókabátjától, s a nappali inget, majd sorban a többi ruhadarabot (térdnadrág, selyemharisnya, gyémántos csatú, magas sarkú cipő, zeke, kard rendszalag, kalap) is magára vette. A szigorú napirendhez időmérő eszközre is szükség volt, ezért a zsebórát, illetve a faliórát az udvari főórás beállította. A műveletsort a közös ima zárta le.

Uralkodása alatt virágzott az irodalom, a tánc, a dráma és a művészet.

	Tanári tevékenységek	Tanulói tevékenységek	Módszerek, munkaformák	Feltételek, eszközök	Idő	Eszközök/ mellékletek	
II/b A bál szereplőinek megjelenítése, leírása	A tanár kiosztja a megfelelő eszközöket és a háttérből irányítja a gyerekek munkáját.	A csoportok egy bál folyamatát képzelik el. Leírják a szereplőket és magát a bál folyamatát.	<u>Kerekasztal,</u> <u>kooperatív</u> <u>csoporthorgó.</u>	<u>Csoportonként</u> : egy lap, különböző színű filitollak.	25'		

	Tanári tevékenységek	Tanulói tevékenységek	Módszerek, munkaformák	Feltételek, eszközök	Idő	Eszközök/ melléletek	
III. Foglalkozás Az új tartalom feldolgozása (Bál)							
III/a A bál	A tanár egy bált megjelenítő filmet vetít le.	A gyerekeknek meg kell figyelniük a filmet, mely segíti a következő feladat elvégzését.	<u>Frontális osztálymunka</u>	Laptop, projektor.	5'		
III/b A bál megjelenítése	Az előző feladatban leírt báli folyamatok közül a legjobbat kiválasszák, és eljátsszák a gyerekek. A tanár kiválasztja a jelenethez a szereplőket.	A gyerekek követik a tanár utasításait, de a saját véleményüket is beleszövik a báli folyamat létrehozásában.	<u>Frontális osztálymunka</u>		15'		
III/c A bál szereplő tánc, bemutatása, megtanulása	A tanár megtanítja a menüett tánc alaplépéseit, majd egy koreográfiát készít belőle. A bálon elhangzó menüett és bevonulási zene felvételről szól, melyet a zongora szakos növendékek vettek fel. Miután ezt megtanulják, összeállítják az egész báli folyamatot. Egy filmet is látnak a menüett táncról.	A tanulók megtanulják az alaplépéseket és a koreográfiát, majd az egész báli folyamatot.	<u>Csoport és osztálymunka</u>	Laptop, projektor Cubase 5	25'		

	Tanári tevékenységek	Tanulói tevékenységek	Módszerek, munkaformák	Feltételek, eszközök	Idő	Eszközök/mellékletek
IV. Foglalkozás Az új tartalom feldolgozása (Barokk divat)						
IV/a XIV. Lajos udvarának öltözete	A pedagógus egy diasort vetít le a francia udvari öltözékekről.	A tanulóknak meg kell figyelniük a diasort, további munkájukhoz.	<u>Osztálymunka</u>	Laptop, projektor	5'	

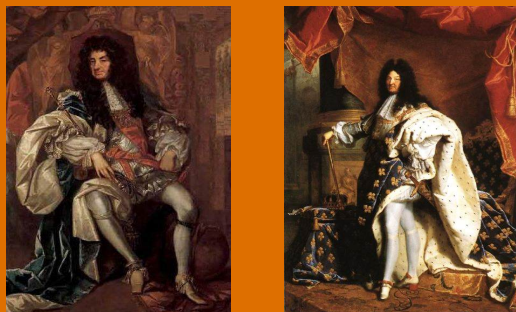
Az udvari férfi viselet

Az udvari női viselet

XIV. Lajos - Napkirály

Divatos francia pár udvari öltözetben

	Tanári tevékenységek	Tanulói tevékenységek	Módszerek, munkaformák	Feltételek, eszközök	Idő	Eszközök/ melléletek	
IV/b Az öltözetek feldolgozása	Minden csoport kap egy feladatlapot. A feladatlap alapján a gyerekek feldolgozzák a francia udvar viselettörténetét.	A csoportok elolvassák szövegrészeit, majd a feladatlapon lévő ábrába beírják a megfelelő kifejezéseket.	<u>Csoportmunka</u>	Feladatlap, fillctollak	40'		

XIV. Lajos korának divatja

XIV. Lajos egymás után alapítja a textilmanufaktúrákat, így hazai anyagokból készülnek a ruhák. A ruhák anyaga világos, élénk szín-összeállítású nehéz selyem és bársony. Sok a csipke és a hímzés, elsősorban arany és ezüst. A divatot ő diktálja, mindenkor szem előtt tartva a francia ruhaipar érdekeit. Az udvarban a király által megszabott etikett szerint folyik az élet. A hozzá hú udvaroncoknak pl. királyi levélben, engedélyezi a **piros magas sarkú cipő** viselését. A magas cipőben való járást táncmesterek tanították.

XIV. Lajos a karcsú, elegáns sziluettet kedveli, a választékos, kimért mozgást.

Az **allonge-paróka** az udvari megjelenés elengedhetetlen kelléke volt. A gazdagok igazi hajból, a szegényebbek birkagyapjából, kecske- vagy lószőrből készítették. A király 1655-ben 48 párizsi parókakészítőnek adott működési engedélyt. Mindkét nem egyformán törekszik a pompás megjelenésre, sőt, a férfiak még többet költenek öltözködésükre, mint a nők.

Férfi ruházat:

A férfiak **strucctollas kalapot** hordtak, a kalapok alatt **parókát**. Mindig meg voltak **borotválkozva**. A nyakuknál **csipkezsabó** volt, a vállukon **szalagsokor**. **Bő fodros fehér inget** hordtak, melyre egy **rövid ujjú, szűk zekét** húztak. A zeke a derekuknál **selyem övszalaggal** volt megkötve. Az övszalaghoz hozzá volt erősítve a **kardjuk**. Kezükben **sétapálcát** tartottak. A férfiak alul szoknyadrágot viseltek, melynek **RHINGRAVE** volt a neve. A bélése kapcsolódott a térdhez, ezen volt a **térfodor**. A térdfodor alá **selyemharisnyát** húztak, a lábukra pedig **szalagos, magas sarkú cipőt** (piros cipősarokkal).

Női ruházat:

A hölgyeknek **sűrű csigákba rakott hosszú hajuk** volt, nyakukban **igazgyöngy nyakláncot** viseltek. Felső ruházatuk neve **SCHNEPPE**, melynek **mély kivágása** volt, a dekoltázst **szalagsokorral** díszítették. Alul egy **több rétegbe ráncolt, bő szoknyát** hordtak, mely a **felső közepén nyitott volt és oldalt feltűzték**. A szoknyából kilátszó **JUPE – alsószoknya más színű, mintás vagy csíkos anyagból készült és gazdagon díszítették**. Hátrafelé egyenes hajtásokba rakott, elől sima, gyakran rövid csipke vagy selyem kötény takarta térdig.

	Tanári tevékenységek	Tanulói tevékenységek	Módszerek, munkaformák	Feltételek, eszközök	Idő	Eszközök/ mellékletek
--	----------------------	-----------------------	---------------------------	-------------------------	-----	--------------------------

V. Foglalkozás Hangszerbemutató

V/a A kor hangszereinek bemutatása, kipróbálása	Az iskola gordonka tanárnőjének vezetésével a barokk hangszerek megismerése, feldolgozása, kipróbálása.	A kiadott feladatok megoldása.	<u>Csoportmunka</u>	Feladatlapok, laptop, projektor	45'	
---	---	--------------------------------	---------------------	---------------------------------	-----	--

	Tanári tevékenységek	Tanulói tevékenységek	Módszerek, munkaformák	Feltételek, eszközök	Idő	Eszközök/ mellékletek
VI. Foglalkozás Prezentáció – Bál						
VI/a Prezentáció	A tanár a háttérből irányítja a gyerekek munkáját.	A gyerekek a témahét során összeállított anyagokból bemutatót tartanak. Reneszánsz és barokk korszakok összehasonlítása. Versailles-i kastély, kastélykert, XIV. Lajos szokásai, barokk viseletek az udvarban.	<u>Előadás</u>	Plakátok, Tabló	10'	

	Tanári tevékenységek	Tanulói tevékenységek	Módszerek, munkaformák	Feltételek, eszközök	Idő	Eszközök/ mellékletek	
VI/b A bál, barokk táncház.	A tanár a háttérből irányítja a gyerekek munkáját, majd vezeti a táncházat.	A tanulók megjelenítik XIV. Lajos udvari bálját. Majd minden gyereket bevonva egy barokk táncházon vesznek részt. A bálon élő zenére, báli ruhában táncolnak a gyerekek. A bevonuló zenét illetve a bál menüettjét egy-egy zongora tanszakos növendék játssza.	<u>Osztálymunka</u>	Zongora Digitális videó kamera	35'		

Tanári összegzés:

A pályázat folyamán ez volt az utolsó megvalósítandó projektem. Ebben a projektben az esztétikai kompetenciák fejlesztése volt a cél, melynek megvalósítását két zenész kolléganőmmel együtt tűztük ki magunk elé. Úgy gondolom, közös célunkat sikerült elérnünk.

A tanév során a pályázatba bevont csoportoknak ez már a harmadik projektjük volt, ezért már sokkal gördülékenyebben zajlott a folyamat, sok önálló ötlettel álltak elő a gyerekek.

Mindkét projektnél csak egy dolgon szerettem volna változtatni, és ez az órák szétagoltsága volt. Művészeti iskola lévén a gyerekek heti két alkalommal, egy-egy órában tanulnak szolfézszt. A projektek szempontjából nem megfelelő, hogy az órák csak 45 percig tartanak, és két különböző napon szerepelnek az órarendben. Ezen a problémán szerettem volna változtatni, ezért ezt a három hetet meghaladó projekt helyett témahétben gondolkodtam, mely három egymást követő napon, 1,5 órában zajlott. Úgy érzem sokkal hatékonyabban, tudtam így a diákokkal együtt dolgozni.

A művészetek által való esztétikai érzék fejlesztésének alapelve, a gyermek befogadóvá, alkalmazóvá nevelése gyakorlati tevékenységeken keresztül az élmény biztosításával. A témahétén XIV. Lajos udvari életén keresztül szeretnénk volna elsajátíttatni a barokk zenét, hangszereket, táncokat. A tanulók azáltal, hogy megismerték a versaillesi kastély felépítését, kinézetét, eljátszották XIV. Lajos életét, megtanulták és eltáncolták a menüett táncot, megismerték, kezükben tartották a barokk hangszereket és egy bál szereplői is voltak, olyan élményekhez jutottak, melyeket egy hagyományos szolfézsórán nem tudtam volna megvalósítani. Kolléganőimmal zökkenőmentesen együtt tudtunk működni mindenben, közös munkával, együttesen oldottuk meg feladatainkat.

A pályázat folyamán ennél témahétnél éreztem magam a legjobban és gyerekek visszajelzéseiből is ugyanez derült ki. A témahét folyamán fejleszteni tudtuk önkifejezéseiket, érzelmeik megnyilvánulásait, beleélő, fantázia készségüket, művészi látásmódjukat, empátiájukat, toleranciájukat.